

točke iz starog izdanja. Osnovna mu je intencija bila da se prikaže pregled tekstova od narodnog preporoda [polovica 19. stoljeća] pa do današnjih zapisa [najnoviji zapis datira iz 1968. godine], nadalje da jednakomjerno budu zastupljene sve pokrajine Čehoslovačke [pri čemu nije bila presudna brojčana zastupljenost svih tipova priča] i da svoje mjesto u izboru svakako nadu i najomiljenije priče čeških čitatelja. Zbog toga se i u ovom izboru, premda u mnogo manjem opsegu nego u prvom izdanju, objavljaju literarno stilizirane priče Karela Jaromíra Erbena i Božene Nemcove, koje su nastale na temelju folklorne tradicije, ali su istodobno i integralni dio klasične češke književnosti. Međutim, budući da je ova edicija ipak u prvom redu usmjerena na usmenu priču, autor je smatrao potrebnim da u ovom izdanju smanji broj literariziranih tekstova s folklornom osnovom i da na njihovo mjesto uvrsti u knjigu zapise koji sadržajno korespondiraju s izostavljenima. Tako je npr. klasična Erbenova priča br. 7 [Blizanci] iz prvog izdanja zamijenjena [br. 12 u drugom izdanju, O dva brata] točnim zapisom istog tipa priče, a zabilježio ju je 1903. ili 1904. godine poznati slavist V. Vondrák u selu Dub u južnoj Češkoj. U ovo su izdanje uvrštene samo četiri Erbenove priče. Ili od trinaest priča Božene Nemcove iz prvog izdanja ostalo je samo šest, ali je uvrštena njezina priča o učeniku koji nadmašuje učitelja [br. 16] i zbog toga što je kasnije otkrivena, a ponajviše stoga što se autorica u njoj više no i u jednoj drugoj priči strogo držala folklornog predloška. Češku je varijantu te priče autorica vjerojatno zapisala oko 1848. godine pod dojmom svog boravka u području oko Domažlici [jugozapadna Češka].

Popratna je studija, kao i u prvom izdanju, podijeljena u četiri odjeljka i govori o povijesnom razvoju češke narodne priče, o zapisivačima, pripovjedačima, te o karakteristikama [uglavnom nacionalnim] priča iz Čehoslovačke. Najveće je promjene, upravo pod utjecajem

rezultata istraživanja doživio taj četvrti dio.

Izboru objavljenih tekstova prvo izdanja Maja Bošković-Stulli je s pravom zamjerila da donosi pre malo izvornih priča za razliku od literarno stiliziranih tekstova. U ovo je drugo izdanje iz prvoga uvršteno pedeset priča, ali je objavljeno i trideset i šest novih, i to uglavnom autentičnih zapisa koji knjigu čine zanimljivijom upravo onim čitateljima kojima je drag neposredan stil i način pripovijedanja usmenih priča. Mnogo je pažnje posvećeno prijevodu tekstova na njemački jezik i uspoređivanju s originalnim zapisom. Na književni su njemački jezik prevedeni samo klasični tekstovi Božene Nemcove i Karela Jaromíra Erbena, a prijevodi izvornih priča nastojali su i u izboru leksika i u sintaksi slijediti govorne osobitosti čeških kazivača.

U opširnim komentarima, koji se uglavnom nisu mijenjali, već su samo prošireni novim podacima, nalaze se iscrpne informacije o pojedinim tekstovima: podaci o zapisivaču, kazivaču, objavljanju, uvjetima zapisivanja, eventualnim redaktorskim zahvatima prijašnjih skupljača, o sličnostima i razlikama s ostalim češkim i evropskim varijantama iste priče. Svi su tekstovi razvrstani po Aarne-Thompsonovu i ostalim katalozima.

LJILJANA MARKS

Märchen aus dem Tessin, Herausgegeben und übersetzt von Pia Todorović-Strähl und Ottavio Lurati, Die Märchen der Weltliteratur, Eugen Diederichs Verlag, Köln 1984, 284 str.

Priče iz Tessina zemljopisno pripadaju istoimenom švicarskom kantonu nazvanom po lokalnoj rječici. Premda je kanton ekonomski i politički dio Švicarske, kulturno i jezično oduvijek je bi-

orientiran na Italiju. Službeni je jezik talijanski i, osim u službenoj i administrativnoj komunikaciji, njime govore uglavnom obrazovani slojevi. Ostalo stanovništvo govori dijalektalnim govorima koji pripadaju lombardijskoj grupi govora i vrlo se razlikuju od jednog do drugog sela, od jedne do druge doline. Ta se jezična situacija odražava i u pričama, pa tako obični ljudi govore dijalektom, a kraljevi i princeze književnim talijanskim jezikom. U šaljivoj priči br. 56 o glupoj ženi seljaci ismijavaju gradsku ženu koja ne razumije njihov govor.

Što vrijedi za govor, vrijedi i za priče, koje su, premda pripadaju široj evropskoj pripovjedačkoj tradiciji, mnogo bliže talijanskim primjerima iz Lombardije. Velik broj priča ima svoje potvrde u nekoj klasičnoj talijanskoj zbirci priča [Straparola, Basile] ili u novijoj [Talijanske priče objavljene u ovoj istoj ediciji]. S druge strane, brojne se varijante priča iz Tessina nalaze i u zapisima iz Švicarske [priča br. 17], čak su i objavljene u zbirci Švicarske priče [pod brojevima 63 i 64] u ovoj ediciji. Lokalni kolorit priča prisutan je u opisima prostora u kojima se kreću junaci i u njihovim odnosima i, mnogo više, u pojedinih detaljima priča koje sadrže realistične opise nekadašnjeg ili današnjeg života. Tako u priči br. 18 [Lijena djevojka] muž odlazi u Ameriku na tri godine [broj tri jedan je od stalnih brojeva u bajci], a u priči br. 26 [Srebrna ribica], jednoj od varijanti Grimmove priče o ribaru i njegovoj ženi, zahtijeva se od siromašnog ribara da kaže kako mu je sve bogatstvo poklonio daleki rođak iz Amerike. U istoj toj priči, koja je puna čudesnih bića i događaja, gotovo šokantno djeluje realistična epizoda s velikim teretnim kolima punim radnika koji odlaze u Brazil. Pozadinu tih predodžbi o bogatoj Americi čine događaji s kraja prošlog stoljeća, kada Austro-Ugarska protjeruje oko šest tisuća Tesinaca iz Lombardije jer su podržavali talijanski oslobodilački pokret. Za većinu je jedini izlaz bila ekonomska emigracija, i to uglavnom u

Kaliforniju ili Australiju, a kod kuće ostaju samo žene, djeca i starci. U šaljivoj priči br. 68 zrcale se pak današnji događaji.

Namjera je pripovjedačice ovog sveska priča bila da pokaže suvremeni pripovjedački repertoar stanovnika Tessina. Prednost u objavljuvanju su imali zapisi nastali u posljednjih pedesetak godina. Uz priče o životinjama, bajke, legendarne priče i predaje, mnogo je mjesta dano šaljivim pričama i pričama o Šildanima jer su upravo one [uz vic i prepričavanje svakodnevnih seoskih događaja] najvitalniji dio današnje pripovjedačke prakse.

Osim Waltera Kellera, koji je u više svezaka objavio bogatu folklornu gradu iz čitavog kantona, u Tessinu nema tradicije sustavnog skupljanja i objavljuvanja usmenih priča, pa je to značajniji posao autorice ove zbirke. Ona je za ovu knjigu izabrala priče iz velike rukopisne zbirke Giuseppe Ortelii-Taroni, te iz objavljenih zbirki priča, gdje se uz priče uvijek nalazi ostala folklorna grada, i iz raznih časopisa. Posebnu draž ovoj zbirici daje dvadeset i jedna priča kazivačice Jolande Bianchi-Poli [r. 1921. godine], kojoj je i posvećena knjiga. Njezina je kazivanja zabilježila sama Pia Todorović-Strähl. U Pogовору se daje opširan portret te osebujne kazivačice, gdje uz biografske podatke autorica pokazuje elemente koji pripovijedanje Jolande Bianchi-Poli nedvojbeno određuju i razlikuju od ostalih kazivačica.

I još nešto o jeziku: Priče su na njemački prevodene ili s talijanskog jezika ili s dijalekta. Cilj je prijevoda bio da na razini jezika pokuša što vjernije sačuvati spontanu pripovjedačku situaciju. U njemačkom su prijevodu, što mu daje posebni kolorit, ostavljeni na talijanskom [ili na dijalektu] nazivi mjesta, imena junaka [koja često, kao u priči br. 22 imaju i semantičke konotacije], pozdrava, formulnih izraza, pjesmica [neke od njih se čak pjevaju kao samostalne pjesme za djecu].

Sve je priče po katalogu Aarne-Thompsona razvrstao Hans-Jörg Uther iz

Göttingena.

Muslim da je svježinom tekstova i objavlјivanjem manje poznatih priča iz evropske tradicije ova knjiga dobrodošla i stručnjacima i ostalim čitateljima koji vole priče.

LJILJANA MARKS

Märchen aus Neuseeland, Überlieferungen der Maori, Herausgegeben und übersetzt von Erika Jakubassa, Die Märchen der Weltliteratur, Eugen Diederichs Verlag, Köln 1985, 284 str.

Pitanje o genezi svijeta najdublja su od svih koja čovjek u okviru svoga postojanja sebi može postaviti. Neodgovoriva, upravo kao što je i sama bit svijeta nepronikljiva, u svih se naroda ona postavljaju a odgovori se na njih pamte, obznanjuju i prenose mitskim predajama. Pradomovina Maora, starosjedilačkog aotearoskog stanovništva, mitski je Hawaiki s kojega su Maori, navodno, došli kanuima u tri navrata. Pretpostavlja se da je kultura tih prvih moreplovaca bila istočnopolinezijskog porijekla, da su ljudi živjeli od ulova riba i ptica Moa, te da su vrlo šlubo poznavali umijeća obrade zemlje i uzgoja bilja.

Nakon perioda "velike izolacije", dolaskom prvih Evropljana, Abela Tasmana 1642, Jamesa Cooka 1769. i kršćanskih misionara 1814. upleću se u relativno jedinstvenu maorsku kulturu različiti elementi koji su uzrokovali međusobnu netrpeljivost među plemenima a utemeljuju se i razlike između Maora i pakeha [bijelih došljaka]. Posljedica toga je multikulturalizam koji je danas na Aotearoi, ili nama poznatijem Novom Zelandu, prisutan.

U ličnostima prvih kolonizatora, osim što su bili predstavnici vlasti, sabirala se i strast prvih istraživača.

Na temelju zapisa jednoga od njih temelji se i ova zbirka, koja podijeljena po ciklusima, donosi primjere predaja, bajki i vjerovanja kako su ih Maori prenosili.

Riječ je o Georgeu Greyu, poslaniku engleske kolonijalne vlasti, koji je osim jezika poznavao i maorsku religiju i kulturu. Nakon osmogodišnjeg sakupljačkog rada nastala je njegova zbirka maorskikh predaja i mitova koja se 1854. g. izdaje u Londonu pod naslovom *Nga Mahi a Nga Tupuna* ["Djela praotaca"], da bi je kasnije u obliku skraćene verzije originalnog teksta izdao u engleskom prijevodu kao *Polynesian Mythology*.

Priče su u ovoj zbirci podijeljene po ciklusima. Prvi od njih, *Mitovi Hawaikija*, sadrži šest priča.

Ciklus Maui posvećen je polubozanskom liku istoga imena, jednom od najpoznatijih unutar maorske mitologije. U priči br. 7 opisuje se njegovo prijevremeno rođenje na obali oceana. Misleći da je mrtav, majka ga baca prema valovima, stavivši mu u kosu tikitiki, najsvetiji dio svoje vlastite osobe čime obavlja pogrebnu ceremoniju, spriječivši zlim dusima iz djetinjeg tijela da se prošire zemljom.

Iz ciklusa *Hinauri-Tinirau-Whakatau* odabранo je pet priča koje prate sudbinu Mauijeve sestre Hinirau i brata Maui-onua.

Ciklus Tawhaki, u samo tri priče, donosi nam kratak uvid u maorsku genealogiju pri čemu je zgodno spomenuti kako Maori još i danas kanu [waka] smatraju ishodištem svog rodoslovnog stabla [br. 27].

Rata ciklus reprezentiran u jednoj jedinoj priči, opisuje Ratina nastojanja da porobljene očeve kosti izbavi iz neprijateljskog zarobljeništva i ponovo ih vrati u domovinu.

Ciklus od Hawaikija do Aotearoe sadrži sedam najpoznatijih predaja o tome tko je na kojem kanuu stigao a u pričama br. 27, 29, 32 doznajemo i uzroke maorskikh kretanja.

Priča s Aotearoe ima deset,